

حقوق سیاسی بشر از نگاه فقه سیاسی

روح الله شریعتی

www.ketab.ir

پژوهش‌های مردم‌ورزشک‌شناسی

حقوق سیاسی بشر از نگاه فقه سیاسی

روح الله شریعتی

ناشر

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

تهیه

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

سررواستار

محمدباقر انصاری

ویراستار

وحید حامد

لیتوگرافی، چاپ و صحافی

چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۰

شمارگان: ۳۵۰

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

عنوان: ۱۰۹۰ مسلسل

نشانی

قم، خیابان معلم، ساختمان ستاد دفتر تبلیغات اسلامی،

نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

تلفن و دورنگار: ۰۲۵-۳۷۸۳۲۸۳۳

ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸

کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱

مراکز پخش

۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۰۲۵-۳۱۱۵۱۲۵۰

۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی در دانشگاه تهران،

پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن:

۰۲۱-۶۶۹۵۱۵۳۴

وبگاه: www.pub.isca.ac.ir

رایانامه: nashr@isca.ac.ir

فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir

فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajooahaan.ir

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

سرشناسه:

عنوان نام‌پدیدآور:

شریعتی، روح‌الله، ۱۳۲۷-

حقوق سیاسی بشر از نگاه فقه سیاسی، روح‌الله شریعتی؛ تهیه پژوهشکده علوم و اندیشه

سیاسی

قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری:

ص ۴۰۴

978-600-195-739-0

شابک: ۱۲۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی:

فیا

کتابنامه: ص. [۳۵۱]-۳۶۱؛ همچنین به صورت زیرنویس

نمایه

حقوق بشر -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

علوم سیاسی (فقه)

حقوق سیاسی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

رده‌بندی کنگره:

BP ۲۳۰/۱

رده‌بندی دیویی:

۲۹۷/۴۸۳۴

شماره کتابشناسی ملی:

۸۴۷۱۳۹۰

۱۵.....سخنی با خواننده

۱۹.....مقدمه

بخش اول: مفاهیم کلیات

۲۵.....مقدمه

۲۷.....فصل اول: مفاهیم

۲۷.....حقوق

۲۸.....حقوق بشر

۲۹.....حقوق سیاسی

۳۱.....فصل دوم: کلیات

۳۱.....گفتار اول: مبنا و خاستگاه حقوق

۳۲.....۱. مکاتب سه گانه

۳۲.....الف) مکتب حقوق فطری

۳۶.....ب) مکتب تاریخی و تحقیقی

۳۸.....ج) مکتب حقوقی اسلام

۳۹.....۲. مناسبات حقوق طبیعی و وضعی با دین

۴۱.....۳. مناسبات سه مکتب با حقوق بشر

- گفتار دوم: منبع و شناسایی حقوق بشر ۴۳
۱. ضرورت منبع مشترک برای تدوین حقوق بشر ۴۳
۲. وضع یا شناسایی حقوق بشر ۴۵
- گفتار سوم: اهداف حقوق سیاسی بشر ۴۷
۱. نفی ظلم و تبعیض ۴۸
۲. آزادی ۴۹
۳. صلح و امنیت ۴۹
۴. منع اعمال وحشیانه و تحقیر انسان‌ها ۵۰
۵. ایجاد حیات شایسته بشری ۵۱
۶. ساماندهی وضعیت سیاسی جهان و توسعه روابط دوستانه ملل ۵۲
۷. کمک به پیشرفت اجتماعی ۵۲
- گفتار چهارم: نگاه کلی به کنوانسیون‌های بین‌المللی حقوق سیاسی بشر ۵۳
- فصل سوم: موضوع‌شناسی مصادیق حقوق سیاسی بشر ۶۱
- گفتار اول: حق تبعیض قابل نشدن یا مساوات ۶۲
۱. مفاهیم و مصادیق ۶۲
۲. در کنوانسیون‌های بین‌المللی و اعلامیه‌های جهانی ۶۵
- گفتار دوم: حق آزادی عقیده و بیان ۶۸
۱. مفاهیم و مصادیق ۶۸
۲. در کنوانسیون‌های بین‌المللی و اعلامیه‌های جهانی ۷۰
- گفتار سوم: حق مشارکت سیاسی ۷۳
۱. مفاهیم و مصادیق ۷۳
۲. در کنوانسیون‌های بین‌المللی و اعلامیه‌های جهانی ۷۵
- گفتار چهارم: حقوق اقلیت‌ها ۷۶

۱. مفاهیم و مصادیق..... ۷۶
۲. در کنوانسیون‌های بین‌المللی و اعلامیه‌های جهانی ۸۰
- گفتار پنجم: حق تشکیل مجامع، انجمن‌ها و احزاب ۸۱
۱. مفاهیم و مصادیق..... ۸۱
۲. در کنوانسیون‌های بین‌المللی و اعلامیه‌های جهانی ۸۵

بخش دوم: مبانی فقهی - حقوق سیاسی بشر

- مقدمه ۸۹
- فصل اول: حق و تکلیف در فقه ۹۱
- فصل دوم: مبانی اسلامی حقوق سیاسی بشر ۹۵
- گفتار اول: مبانی با رویکرد مثبت ۹۵
۱. کرامت انسانی ۹۶
۲. وفا به عهد ۹۹
۳. عدالت ۱۰۰
۴. اقرار و احترام به حقوق انسان‌ها ۱۰۲
۵. یکسانی انسان‌ها در آفرینش و حقوق اولیه ۱۰۳
- گفتار دوم: مبانی با رویکرد منفی ۱۰۴
۱. کرامت انسانی ۱۰۴
۲. خلافت الهی انسان ۱۰۵
۳. وفا عهد ۱۰۵
۴. عزت‌مندی ۱۰۶
- فصل سوم: قواعد فقهی و حقوق سیاسی بشر ۱۰۹
۱. قاعده سلطنت ۱۱۰

- ۱۱۱..... ۲. قاعدة حرمت مال، جان و آبرو
- ۱۱۲..... ۳. قاعدة عدم تبعيض
- ۱۱۷..... ۴. قاعدة شوری
- ۱۱۸..... ۵. قاعدة تعاون بر خیر
- ۱۱۹..... ۶. قاعدة لاضرر
- ۱۲۰..... ۷. اصل عدم ولایت

بخش سوم: بررسی فقهی مصادیق حقوق سیاسی بشر

- ۱۲۵..... مقدمه
- ۱۲۷..... فصل اول: حق عدم تبعيض یا مساوات
- ۱۲۷..... گفتار اول: رویکرد مثبت در عدم تبعيض و ادله آن
- ۱۲۸..... ۱. مساوات در برابر قانون
- ۱۳۴..... ۲. مساوات در برابر دادگاه‌ها
- ۱۳۷..... ۳. مساوات قانونی
- ۱۴۰..... گفتار دوم: رویکرد منفی در عدم تبعيض و ادله آن
- ۱۴۲..... گفتار سوم: نگاه مطلوب در عدم تبعيض و ادله آن
- ۱۴۲..... ۱. مساوات در برابر قانون
- ۱۴۳..... ۲. مساوات در برابر دادگاه‌ها
- ۱۴۴..... ۳. مساوات قانونی
- ۱۴۹..... فصل دوم: حق آزادی عقیده و بیان
- ۱۴۹..... گفتار اول: رویکرد مثبت در آزادی عقیده و بیان
- ۱۵۰..... ۱. رویکرد مثبت در آزادی عقیده
- ۱۵۰..... الف) مبانی آزادی عقیده

- ب) مستندات رویکرد مثبت در آزادی عقیده ۱۵۲
- ۱) آزادی عقیده از اهداف دین ۱۵۲
- ۲) نجات و آزادی مستضعفان ۱۵۳
- ۳) نبود اکراه در دین ۱۵۳
- ۴) آزادی در انتخاب هدایت یا ضلالت ۱۵۴
- ۵) ابلاغ نه اجبار ۱۵۶
- ۶) ذکر نشدن مجازات دنیایی مخالفان ۱۵۷
- ۷) روش دعوت و اجبار به دین ۱۵۷
- ۸) مسئولیت نداشتن پیامبر ﷺ در صورت سرپیچی از دعوت ۱۵۹
- ۹) نفی اراده الهی بر ایمان تکوینی ۱۶۰
- ۱۰) ارزش دهنی خداوند به تدبیر و خردورزی ۱۶۲
- ۱۱) ایجاد زمینه شنیدن کلام الهی برای مشرکان ۱۶۲
- ۱۲) آزادی لازمه رشد و کمال ۱۶۳
- ضمیمه: پاسخ به شبهه‌هایی در مورد آزادی عقیده ۱۶۴
- الف) ارتداد و آزادی عقیده ۱۶۵
- ب) جهاد و آزادی عقیده ۱۶۹
۲. رویکرد مثبت در حق آزادی بیان ۱۷۳
- مستندات رویکرد مثبت در حق آزادی بیان ۱۷۳
- الف) اصل اباحه ۱۷۳
- ب) آزادی بیان لازمه اجرای برخی دستورهای دین ۱۷۴
- ج) روایات ۱۸۳
- گفتار دوم: رویکرد منفی در حق آزادی عقیده و بیان ۱۸۷

- ۱۸۷..... ۱. رویکرد منفی در آزادی عقیده.....
- ۱۹۰..... ۲. رویکرد منفی در آزادی بیان.....
- ۱۹۰..... الف) مبانی فقهی.....
- ۱۹۰..... (۱) حفظ حرمت مؤمن.....
- ۱۹۱..... (۲) حفظ دین.....
- ۱۹۴..... (۳) حفظ کیان و حاکمیت کشور اسلامی.....
- ۱۹۴..... (۴) حفظ اخلاق حسنه.....
- ۱۹۵..... ب) مستندات محدودیت‌های بیان.....
- ۱۹۸..... گفتار سوم: نگاه مطلوب در حق آزادی عقیده و بیان.....
- ۱۹۸..... ۱. آزادی عقیده.....
- ۱۹۹..... ۲. آزادی بیان و قلم.....
- ۲۰۳..... فصل سوم: حق مشارکت سیاسی.....
- ۲۰۳..... گفتار اول: رویکرد مثبت در حق مشارکت سیاسی.....
- ۲۰۳..... ۱. مستندات رویکرد مثبت در حق مشارکت سیاسی.....
- ۲۰۴..... الف) ادله عام.....
- ۲۰۸..... ب) ادله خاص (حق فرد بودن برخی مصادیق).....
- ۲۱۷..... ج) جمع‌بندی ادله.....
- ۲۱۸..... ۲. نبود تبعیض جنسیتی در مشارکت سیاسی با رویکرد مثبت.....
- ۲۱۸..... الف) مستندات مشروعیت.....
- ۲۱۹..... (۱) عمومیت مستندات مشارکت سیاسی.....
- ۲۲۱..... (۲) مشارکت زنان صدر اسلام در بیعت.....
- ۲۲۲..... (۳) حق و تکلیف زنان بر امریه معروف و نهی از منکر.....

۲۲۴ (۴) معروف بودن حقوق زنان
۲۲۵ (۵) حقوق و وظایف متقابل زنان و مردان
۲۲۵ (۶) اولویت حفظ اسلام یا نظام اسلامی
۲۲۶ (۷) سیره معصومان:
۲۲۷ (۸) سیره زنان اهل بیت:
۲۲۸ (ب) حق تصدی زنان در مرجعیت و مناصب حکومتی
۲۳۳ (ج) ضرورت یا عدم ضرورت اجازه از زوج
۲۳۳ (۱) دلایل عدم لزوم اجازه در مطلق موارد (عدم منع مطلق)
۲۳۸ (۲) دلایل لزوم اجازه (منع مطلق)
۲۴۱ گفتار دوم: رویکرد منفی در حق مشارکت سیاسی
۲۴۱ ۱. مشارکت در قانونگذاری
۲۴۳ ۲. مشارکت در مدیریت اجرایی
۲۴۷ ۳. نبود تبعیض جنسیتی در مشارکت سیاسی با رویکرد منفی
۲۴۷ الف) لزوم اجازه زن از شوهر
۲۵۰ ب) ادله نفی حق مشارکت سیاسی زنان
۲۵۵ جمع بندی رویکرد منفی در مشارکت سیاسی
۲۵۶ گفتار سوم: نگاه مطلوب در مشارکت سیاسی
۲۵۶ ۱. بررسی ادله مشارکت سیاسی
۲۶۰ ۲. نگاه مطلوب در مشارکت سیاسی زنان
۲۶۷ ۳. مشارکت سیاسی از نگاه قانون اساسی ایران
۲۷۱ فصل چهارم: حقوق اقلیت ها
۲۷۳ گفتار اول: رویکرد مثبت در حقوق اقلیت ها

سخنی با خواننده

پژوهش در حوزه اندیشه سیاسی از منظر دینی در راستای شناخت مبانی، سرشت و ساختار آن در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی ضرورتی انکارناپذیر یافته است. ژرف‌نگری در مبانی دینی مشتمل بر عقل و آموزه‌های وحیانی و عرف جامعه اسلامی - ایرانی، شرطی اساسی در پویایی پژوهش‌ها برای دستیابی به الگوی مطلوب حکومت اسلامی در دوره جدید است؛ از این رو شناخت، بازخوانی، بازنگری و بومی‌سازی مسائل علم و اندیشه سیاسی، جایگاه ویژه‌ای در این پژوهش‌ها دارند.

بی‌گمان قصد اولیه انقلاب اسلامی هدفمندی و ارتقای کیفیت زندگی مؤمنان بر اساس نص اسلامی بود. لازمه تحقق این هدف، تربیت اندیشمندان فراوان و انجام تحقیقات به‌روز، کارآمد و معتبر علمی بود که در این راستا با راهنمایی استادان و همکاری طلبه‌های دانش آموخته علوم سیاسی، زمینه شکل‌گیری پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی در سال ۱۳۷۳ فراهم شد؛ تجربه نو و موفق این پژوهشگران در معرفی بخشی از میراث سیاسی عالمان شیعی و تألیف آثاری مستقل درباره مسائل نوپیدای سیاسی، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های این مرکز و ارتقای آن به پژوهشکده‌ای مستقل فراهم کرد.